

Бурдико Костянтин Дмитрович
слухач магістратури
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування

Саранчук Ілля Вікторович
слухач магістратури
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ, ЯКІ СТАЛИ СВІДКАМИ В РАМКАХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Актуальність обраної тематики зумовлена тим, що тема особливостей допиту неповнолітніх свідків є предметом багатьох дискусій серед науковців та осіб, які проводять процесуальні дії з неповнолітніми. Більше того, процеси ратифікації та імплементації у законодавство України великої кількості міжнародних угод, договорів та конвенцій зумовлюють те, що компетентні державні органи та службовці повинні діяти не тільки відповідно до чинного законодавства України, а ще й згідно з приписами міжнародних договорів.

Кримінальний процесуальний Кодекс України, а саме п.12 ч.1 ст.3 Кодексу визначає «неповнолітню особу як малолітню особу, а також дитину у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років». Відповідно, малолітньою особою, згідно з тією ж статтею Загальної частини Кримінального процесуального Кодексу України є «дитина до досягнення нею чотирнадцяти років»[1].

Науковці надають таке доктринальне тлумачення допиту як процесуальна дія, яка являє собою регламентований кримінальним процесуальними нормами інформаційно-логічний процес спілкування осіб, які беруть у ньому участь, та спрямований на отримання інформації про відомі факти, що мають значення для встановлення істини під час розслідування кримінального провадження[2].

Допит є однією з невід'ємних складових кримінального провадження, може надати дуже багато інформації для встановлення істини або бути доказом. А оскільки неповнолітні доволі часто стають свідками, а іноді й потерпілими внаслідок кримінальних правопорушень, ця тема потребує детального розгляду. Допит неповнолітніх свідків та потерпілих проводиться за рішенням слідчого в рамках кримінального провадження, якщо слідчий має достатні підстави вважати, що наданні свідком показання матимуть значення для кримінального провадження.

Неповнолітній свідок з психологічної точки зору може бути також жертвою, враховуючи характер, особливості та умови скоєння злочину, очевидцем якого він став. Однак це не стосується процесуального аспекту, а ли-

ше психологічного, оскільки згідно КПК України потерпілий і свідок мають різні процесуальні статуси, права та обов'язки.

Відповідно до ст. 226 КПК України існує ряд процесуальних особливостей проведення допиту неповнолітніх потерпілих або свідків – це і участь законного представника, педагога або психолога, а за необхідності – лікаря, і граничний час допиту, а саме проведення допиту без перерви понад одну годину, а загалом - понад дві години на день[1].

З приводу допиту неповнолітніх, а саме свідка, то тут певні стадії проведення допиту є більш усіченими, а певним слід приділити набагато більше уваги. Наприклад, підготовчий етап повинен займати більше часу та ресурсів в особи, яка буде проводити допит, а етап постановки запитань більш усіченим. Це зумовлено психологічними та віковими особливостями осіб, які не досягли повноліття, незалежно від їх процесуального статусу під час розслідування кримінальних проваджень.

Одним із основних моментів, на які слід звернути увагу під час підготовчого етапу допиту неповнолітніх свідків– це місце проведення такого допиту. Малолітніх та неповнолітніх свідків правильним буде допитування у певній звичній для них обстановці. Таку обстановку навряд чи можливо створити в кабінеті слідчого або прокурора. Тому, виходячи зі слідчої ситуації та необхідності проведення допиту, більш доречним буде його проведення у неповнолітнього потерпілого вдома, або за місцем проживання родичів. Також слід звернути уваги на конфіденційність такої розмови, оскільки неповнолітні доволі уразливі до можливого цькування або запитань однолітків або сторонніх людей з приводу проведеного з ними допиту [3].

Саме для створення звичної обстановки, забезпечення конфіденційності під час проведення допиту з неповнолітнім свідком чи потерпілим, розроблений проект під назвою «Зелена кімната». Метою даного проекту є зменшення повторної травматизації дитини в процесі опитування як завдяки спеціальним методикам та комфортній атмосфері, так і завдяки технічному оснащенню, яке дозволяє вести відеозапис допиту і в подальшому використовувати цей відеозапис для ведення слідства без проведення повторних допитів.

«Зелена кімната» – це спеціально організована система заходів, що має на меті забезпечити законність, гуманність та ефективність кожного рішення щодо дитини, яка потрапила у конфлікт із законом чи перебуває у контакті із законом. Організація роботи здійснюється на основі індивідуального підходу до кожної дитини з урахуванням її вікових та психофізіологічних особливостей. Якщо співробітник поліції вважає, що підліток потребує додаткової допомоги, то запрошується відповідний фахівець – психолог або педагог. У разі виявлення факторів, які негативно впливають на поведінку дитини, фахівцями вносяться пропозиції щодо їх усунення та рекомендації стосовно проведення подальшої профілактичної чи психологічної роботи[4].

Найважливішим етапом допиту неповнолітніх свідків, на нашу думку,

є етап встановлення психологічного контакту між неповнолітнім та особою, яка проводить допит. Саме від системного та продуманого підходу до цього етапу залежить лівова доля успіху допиту. Задля досягнення успіху та виконання мети, завдання допиту неповнолітнього свідка, слідчому(прокурору) необхідно мати більш глибокі пізнання щодо вікової психології, особливостей формування та роботи психіки неповнолітніх.

На нашу думку, доцільним буде створення органу на державному рівні, який би займався підготовкою психологів, які б залучалися виключно до процесуальних дій, пов'язаних з неповнолітніми свідками чи потерпілими. Відповідно до ст. 226 КПК України до проведення допиту з неповнолітніми свідками може залучатися педагог, але на нашу думку, педагог є особою, яка професійно не підготовлена до роботи з неповнолітнім у стресовій ситуації під час допиту. Роль педагога, який залучається згідно кримінально-процесуального законодавства, лише статистична, у зв'язку з чим є необхідність використання професійних навичок психолога для пом'якшення стресу від допиту та розпізнавання правдивих свідчень. Тому, ми вважаємо, що доцільніше буде залучати до процесуальних дій з неповнолітніми саме психолога, а ніж педагога.

Підсумовуючи все вищевикладене, слід зазначити, що допит неповнолітнього свідка є набагато складнішим за звичайний допит, з огляду на його проведення. На нашу думку, встановлення психологічного контакту повинно мати системний підхід. Це допоможе в подальшому ставити неповнолітньому свідкові або потерпілому більше питань, які мають значення для розслідування, а також отримувати розгорнуті та чесні відповіді.

1.Кримінальний процесуальний Кодекс України. Редакція від 02.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>;

2.Глібко В.М., Дудніков А.Л., Журавель В.А. та інші. Криміналістика: підручник. Київ, 2001. 252 с.;

3.Матюшкова Т.П. Допит неповнолітньої потерпілої від сексуальних злочинів: деякі питання підготовки та проведення. Запоріжжя, 2004. 145-150 с.

4.Кравченко І.С., Кононець В.П. Застосування методики «Зелена кімната» в діяльності Національної поліції.Методичні рекомендації для проведення занять зі слухачами на базі тренінгового центру «Зелена кімната» Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Дніпро, 2018. 4 с.